

Ffisiotherapi ar waith ✓

Mae ffisiotherapi yn adfer
gweithrediad, gan alluogi
pobl i fyw'n annibynnol, a
gostwng yr angen am ofal
a chefnogaeth costus

an gyfer Gofal Cymdeithasol

Pum dull ffisio ar gyfer annibyniaeth

Mae ffisiotherapi'n galluogi unigolion i gael yr ansawdd bywyd ac iechyd a lles gorau posibl, a chynyddu eu gallu i fyw'n annibynnol a chymryd rhan lawn o fewn eu cymunedau, gan atal risg arwahanrwydd cymdeithasol.

Gwrthdroi

Nid yw anghenion gofal cynyddol yn anochel. Mae ffisiotherapyddion yn arbenigwyr mewn adsefydlu ac ail-alluogi a gall wrthdroi'r dirywiad mewn gallu. Yn dilyn argyfwng neu dderbyn i ysbyty sy'n arwain at golli gweithrediad neu symudedd, mae timau ffisiotherapi yn gweithio i gymell pobl a'u galluogi i ddychwelyd i'w lefel flaenorol o weithrediad, gan eu galluogi i gyflawni eu nodau, cyflawni eu potensial a pharhau i fyw'n annibynnol. Mae hyn yn cynnwys pobl sy'n byw gyda dementia neu amhariad gwybyddol arall.

Ystwythder

Mae ffisiotherapi'n cymryd dull gweithredu seiliedig ar asedau ac yn rhoi blaenoriaeth i bobl ac ataliaeth. Mae ffisiotherapi yn adeiladu ystwythder ar gyfer yr hirdymor drwy gefnogi hunanreolaeth a hyfforddi teuluoedd, gofalwyr a gweithwyr gofal proffesiynol i ddarparu gofal yn ddiogel ac yn effeithlon a hwyluso ailintegreiddio i'r gymuned. Mae ffisiotherapyddion a staff cefnogaeth yn gweithio i atal afiechyd a digwyddiadau argyfwng, gan osgoi neu leihau cyfnodau o angen iechyd a gofal cymdeithasol, drwy:

- Defnyddio dulliau haeniad risg
- Cydlynu gofal
- Ymyriad cynnar
- Osgoi gorfod mynd i ysbyty
- Darparu un pwynt mynediad
- Addysg hunanreolaeth
- Hybu iechyd
- Adsefydlu
- Ail-alluogi cynnar.

Canlyniadau

Mae ffisiotherapi'n canolbwyntio ar ganlyniadau ac nid gweithgaredd. Mae'n grymuso pobl i fod yn annibynnol, cyfrannu at gymdeithas a mynd yn ôl i'w galwedigaeth neu gyflogaeth lawn. Mae ffisiotherapyddion a gweithwyr cefnogaeth yn adlewyrchu dewisiadau personol a nodau pobl, cyflenwi gwell canlyniadau ar gyfer unigolion a'u gofalwyr.

Ymatebol

Mae ffisiotherapyddion yn ymateb i anghenion bob dydd person wrth iddynt newid dros gyfnod a hefyd i ymateb yn gyflym i ddigwyddiad argyfwng. Maent yn galluogi dull cydlynol i gyflawni anghenion personol unigolyn.

Adnoddau

Mae ffisiotherapi yn effeithlon ar ran cost ac yn sicrhau gwerth o fewn yr adnoddau sydd ar gael. Cost uned o ymyriad ffisiotherapi cymunedol yw £34 yr awr.⁽⁵⁾ Yn ogystal â sicrhau derbyn neu osgoi aildderbyn, yr oedi neu atal yr angen am ofal cymhleth neu breswyl, mae ffisiotherapyddion yn defnyddio dull seiliedig ar asedau o fewn amgylchedd cymunedol i gefnogi ffocws hirdymor ar iechyd a llesiant. Mae ffisiotherapyddion hefyd yn sicrhau'r defnydd gorau o adnoddau i gyflwyno cynllun gofal person a ariannir gan daliad uniongyrchol.

Mae gweithwyr proffesiynol ffisiotherapi a gofal cymdeithasol yn rhannu gweledigaeth ar gyfer gwasanaethau sy'n atal gwaethygiad, hyrwyddo a gwella iechyd a lles corfforol a meddyliol, annog hunanreolaeth wedi ei gyfeirio a chynyddu hyder, annibyniaeth a chyfleoedd bywyd pobl.

Pam ffisiotherapi?

Mae buddsoddi mewn gwasanaethau ffisiotherapi mewn gosodiadau gofal cymdeithasol yn sicrhau arbedion sylweddol drwy ostwng yr angen am becynnau parhaus o ofal a chefnogaeth yn cynnwys lleoliadau preswyl. Ni chaiff manteision ymyriadau ffisiotherapi eu defnyddio i'w llawn botensial mewn gofal cymdeithasol ar hyn o bryd.

Mae ffisiotherapyddion yn defnyddio dull sy'n canolbwyntio ar y person gan roi ystyriaeth i anghenion corfforol, emosiynol a chymdeithasol. Maent yn ymarferwyr annibynnol gyda'r gallu i asesu, diagnosio, trin a rhyddhau. Gallant ymateb i'r agenda personoli, gan gael mynediad i ystod eang o adnoddau, yn cynnwys yr hawliau newydd i roi presgripsiynau yn annibynnol yn y Deyrnas Unedig, gan alluogi darpariaeth gofal symlach a chost effeithiol ac effeithlon.

Mae ffisiotherapyddion mewn llawer o osodiadau cymunedol yn cynnwys meddygfeydd, canolfannau iechyd, cartrefi preswyl, gweithleoedd, campfeydd a chanolfannau dydd. Wedi'u sefydlu fel aelodau allweddol ac arweinwyr timau integredig, gweithiant gyda staff gofal cartref a staff cefnogaeth arall i ddarparu rhaglenni pwrpasol i ddiwallu anghenion unigolion. Gan ddefnyddio dull adsefydlu, mae ffisiotherapi'n gweithio

Poblogaeth sy'n heneiddio!

- Mae disgwyliad bywyd yn 65 yn awr yn **21 mlynedd ar gyfer menywod** a **19 mlynedd ar gyfer dynion**⁽¹⁾, ac mae nifer y bobl 85 oed wedi dyblu yn y tri degawd diwethaf.⁽²⁾
- Mae nawr bron **14.5 miliwn o bobl** yn y Deyrnas Unedig sy'n 60 oed a throsodd, a disgwylir y bydd y nifer yma'n fwy na **20 miliwn** erbyn 2031.⁽³⁾
- Amcangyfrifir fod gan **4 miliwn** o bobl hŷn yn y Deyrnas Unedig salwch hirsefydlog cyfyngol.⁽³⁾
- Os na wneir dim am afiechyd cysylltiedig ag oedran, bydd mwy na **6 miliwn** gyda salwch hirdymor cyfyngol neu anabledd erbyn 2030.⁽³⁾
- Mae'r galw cynyddol am wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn **anghynaladwy** yn yr hinsawdd ariannol presennol.

There are now nearly
14.5 million
people in the UK
aged 60 and above,
this number is expected to pass
20 million
by 2031.⁽³⁾

Astudiaeth achos 1

Yn yr Alban, mae Caroline yn gweithio fel rhan o Dîm Dyletswydd, Ymateb ac Adsefydlu Iechyd a Gofal Cymdeithasol Integredig ym Mhartneriaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol East Lothian. Gallodd Mr R osgoi gorfod mynd i gartref nyrsio. Asesodd Caroline ei fod yn anniogel wrth ddefnyddio ei offer trosglwyddo ac nad oedd ei wely bellach yn addas i'r newid yn ei anghenion. Drwy archebu gwely proffilio a rhoi cefnogaeth a chynghor ymarferol, roedd Mr R ati ferch yn falch iawn y gallai aros yn ddiogel yn ei gartref ei hun. Pan ofynnwyd pa wahaniaeth y maen ei wneud i gael Ffisiotherapydd yn y tîm integredig, soniodd Caroline am effeithlonrwydd dadansoddiad a dealltwriaeth ffisiotherapyddion o anhwylderau symudiad a'r gallu i lunio cynllun rheolaeth y gellir ei gyflwyno yng nghartref person.

gydag unigolion i sicrhau annibyniaeth ac integreiddiad cymdeithasol.

Mae ffisiotherapi'n atal pobl rhag gorfod mynd i ysbyty yn ddiangen, yn gostwng dyddiau gwely a dibyniaeth ar becynnau gofal cymhleth ac yn gostwng yr angen am leoliadau cartref preswyl.

Ar draws y Deyrnas Unedig, mae angen i wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol gydweithio'n fwy effeithlon i wella canlyniadau ar gyfer unigolion drwy ddatblygu modelau newydd o ofal integredig i drawsnewid y profiad ar gyfer defnyddwyr gwasanaeth a gwneud y defnydd gorau o adnoddau cyfyngedig. Mae ffisiotherapi'n arwain wrth ddatblygu a darparu gwasanaethau integredig sy'n cyflawni'r canlyniadau allweddol a amlinellir gan bedair Llywodraeth y Deyrnas Unedig.

CYMRU

Mae ffisiotherapi yn effeithlon wrth hyrwyddo annibyniaeth pobl i roi llais cryfach a mwy o reolaeth iddynt, un o egwyddorion allweddol Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru)⁽¹²⁾ a'r Fframwaith Canlyniadau arfaethedig yng Nghymru. Mae ffisiotherapi hefyd yn galluogi cyflawni datganiad Llesiant ar gyfer pobl sydd angen gofal a chefnogaeth a gofalywyr sydd angen cefnogaeth.⁽¹³⁾

LLOEGR

Yn Lloegr, mae'r Fframwaith Canlyniadau Gofal Cymdeithasol Oedolion 2014-15⁽⁹⁾ yn rhoi blaenoriaeth i wella ansawdd bywyd a gohirio a gostwng yr angen am

Astudiaeth achos 2

Mae Tîm Cefnogi Galluogi Bradford (BEST Plus) yn wasanaeth amlddisgyblaeth sy'n galluogi pobl hŷn i barhau i fyw'n annibynnol yn y gymuned. Mae Mr A yn 91 oed ac yn byw ar ben ei hun ac fel arfer yn annibynnol. Mae wrth ei fodd yn coginio ac yn mwynhau cymdeithasu. Cafodd strôc pan oedd yn mynd i gi am dro, gan syrthio a thorri ei glun. Cafodd lawdriniaeth ar gyfer clun newydd ond gadawodd y strôc ef gyda gwendid bach ar yr ochr chwith a phroblemau canolbwytio a gwneud tasgau.

Trosglwyddwyd Mr A i ysbyty cymunedol ar gyfer adsefydlu lle gwnaeth y tîm therapi, yn cynnwys ffisiotherapyddion a therapyddion galwedigaethol, hwyluso adfer symudedd a chydbwysedd yn dringo grisiau, annibyniaeth a gofal cymdeithasol a thasgau cegin. Cafodd ei ryddhau gyda phedwar ymweliad gofal bob dydd. Cafodd sesiynau ar y cyd gyda ffisiotherapydd a therapydd galwedigaethol. Hwylusodd ffisiotherapyddion welliannau mewn cryfder clun a symudedd annibynnol gan sicrhau diogelwch ac annibyniaeth yn ei gartref a'r gymuned. Gosodwyd nodau mewn partneriaeth gyda Mr A. Chwe wythnos yn ddiweddarach roedd wedi adennill cymaint o symudedd ac annibyniaeth fell y gellid dileu'r holl gefnogaeth a dychwelodd i'w fywyd egnol a chymdeithasol arferol.

ofal a chefnogaeth. Mae gwasanaethau ffisiotherapi effeithlon yn y gymuned, fel yr amlinellir uchod, yn sicrhau'r canlyniadau hyn.

GOGLEDD IWERDDON

Yng Ngogledd Iwerddon mae gan ffisiotherapi rôl bwysig wrth gyflawni egwyddorion allweddol Trawsnewid eich Gofal(10), yn neilltuol yn darparu'r gofal cywir, yn y lle cywir ar yr adeg gywir a hyrwyddo annibyniaeth a phersonoleiddio gofal.

YR ALBAN

Yn yr Alban, rhoddwyd blaenoriaeth i saith canlyniad integreiddio iechyd a gofal⁽¹¹⁾, yn cynnwys byw iachach, byw annibynnol a chefnogaeth ar gyfer gofalywyr a defnydd effeithlon o adnoddau. Mae ffisiotherapi'n cyflawni ar yr holl flaenoriaethau hyn.

Pobl hŷn

Mae syrthio'n fater difrifol ac yn digwydd yn aml mewn pobl 65 oed a throsodd. Bob blwyddyn mae 35% o bobl dros 65 yn cael un neu fwy o godymau. Mae tua 45% o bobl dros 80 sy'n byw yn y gymuned yn cael codwm bob blwyddyn. Bydd 10-25% o'r bobl hyn yn cael anaf difrifol.

⁽¹⁴⁾ Anaf oherwydd codwm yw prif achos marwoldeb mewn pobl hŷn dros 75 oed yn y Deyrnas Unedig.⁽¹⁵⁾

Mae gwasanaethau atal codymau dan arweiniad ffisiotherapi gydag ymarfer ac addysg teilwredig, gwella canlyniadau, yn cadw pobl yn byw'n annibynnol, gostwng nifer y codymau a thoriadau asgwrn, derbyniadau i ysbyty ac apwyntiadau meddygon teulu.

Astudiaeth achos 3

Mae Mrs L yn 80 oed ac yn dod o Gymru. Mae ganddi bronchietasis, cyflwr ysgyfaint hirdymor. Oherwydd cancer y gwddf, bum rhaid iddi gael tracheostomi parhaol i'w helpu i anadlu. Roedd Mrs L yn ofnus iawn sut y byddai'n ymdopi gyda'r tracheostomi ac maen gyffredinol lesg. Ar ôl iddi gael ei rhyddhau o'r ysbyty cafodd ei chefnogi gan yr holl dîm ail-alluogi aml-ddisgyblaeth ac yn gweithion neilltuoel gyda'r ffsiotherapydd ar ddod i arfer gofal tracheostomi adref. Erbyn diwedd ei chyfnod o ail-alluogi roedd ei hyder wedi cynyddu ac roedd yn mwynhau mynd am dro i'r parc.⁽²⁶⁾

Yn seiliedig ar gostau 2009/10 mae pob toriad clun a osgoir yn arbed tua £10,170. Ymhellach, mae pob toriad a osgoir ar ran uchaf y fraich, y cefn a'r arddwrn yn wynebu costau tariff PbR (cleifion mewnol a chleifion allanol cyfunol) o tua £1,300, £3,246 a £1,082 yn yr un drefn, ynghyd â gostyngiad gofal cymdeithasol lleol yn gyfartaledd o £225 fesul achos dros doriadau cefn ac arddwrn.^(16, 17)

Dementia

Erbyn 2039 bydd 1.4 miliwn o bobl gyda dementia yn y Deyrnas Unedig.⁽¹⁸⁾

Mae ffsiotherapyddion yn cynnal asesiadau manwl wedi'u teilwra'n unigol o'r amhariadau a chyfyngiadau ar weithgareddau sy'n wynebu pobl gyda dementia ac anabledau deallusol ac yn cyflwyno gofal ac adsefydlu effeithlon ac ansawdd uchel i hyrwyddo a chadw annibyniaeth ar gyfer y grŵp cleient yma.

Mae ymyriadau ffsiotherapi yn gostwng risg datblygu dementia⁽¹⁹⁾ ac yn hyrwyddo gohiriad yng nghynnydd dirywiad gwybyddol a gweithredol.⁽²⁰⁾

Cyflyrau hirdymor

Amcangyfrifir fod gan 18.1 miliwn o bobl yn y Deyrnas Unedig o leiaf un cyflwr hirdymor.⁽²¹⁻²⁴⁾ Bydd gan draean ohonynt broblemau iechyd meddwl cysylltiedig.⁽²⁵⁾ Mae ffsiotherapi yn

Cynnydd mewn costau gofal

- Roedd cyfanswm cost gofal cymdeithasol i oedolion yn y Deyrnas Unedig yn 2012-2013 yn **£19 biliwn**.⁽⁴⁾
- Mae cost pecyn gofal yn y cartref yn **£415** yr wythnos, yn cynyddu i **£1,331** yn dibynnu ar angen.⁽⁵⁾
- Mae cost gyfartalog lleoliad cartref preswyl yn y Deyrnas Unedig yn **£27,200** y flwyddyn, yn codi i **£37,500** ar gyfer gofal nyrsio.⁽⁶⁾
- Mae un mewn 10 o bobl 65 oed yn wynebu costau gofal gydol oes o fwy na **£100,000**.⁽⁷⁾
- Ar hyn o bryd mae'r Deyrnas Unedig yn gwario **£19 biliwn** ar bobl gyda thri neu fwy o gyflyrau hirdymor. Rhagwelir y bydd hyn yn cynyddu i **£26 biliwn** erbyn 2016.⁽⁸⁾
- Mae ffsiotherapi'n gostwng y costau hyn drwy ataliaeth, ymyriad cynnar ac adsefydlu ac ar **£34 y sesiwn**, mae'n werth ardderchog am arian.

ymyriad effeithlon ar gyfer amrywiaeth o gyflyrau hirdymor, megis strôc, iechyd meddwl, sglerosis ymledol, clefyd motor niwron, clefyd Parkinson a chyflyrau rhiwmatoleg, osteoporosis, poen aciwt a chronig, clefyd cronig y galon a chyflyrau anadlol megis COPD (clefyd rhwystrol cronig yr ysgyfaint), bronchiectasis, asthma a fffibrosis codennog.

Gan ddefnyddio ymarfer therapiwtig wrth ochr addysg ac integreiddiad cymdeithasol, mae ffsiotherapyddion yn cefnogi ac yn grymuso unigolion i ddychwelyd i'w lefel flaenorol o weithredu.

Casgliad

Gyda'r boblogaeth yn heneiddio a nifer cynyddol o bobl gyda chyflyrau hirdymor, bydd y galw am wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn parhau i gynyddu. Nid yw'r gwariant yn cynyddu yn unol â'r galw ac mae annibyniaeth a lles pobl mewn risg. Gall ffsiotherapi sicrhau newid cost-effeithlon i wasanaethau cymunedol mwy integredig, cydlynol ac effeithlon, gyda ffocws ar ataliaeth, ymyriad cynnar ac adsefydlu, sy'n galluogi pobl i fyw'n dda am fwy o amser gyda llai o angen gofal a chefnogaeth.

An estimated
18.1 million
people in the UK have at least one
long term condition.⁽²¹⁻²⁴⁾

CHARTERED
SOCIETY
OF
PHYSIOTHERAPY

Gwybodaeth bellach Uned Trin Ymholiadau CSB Ffôn: 020 7306 666

Pencadlys CSP

14 Bedford Row
Llundain WC1R 4ED
Ffôn: 020 7306 666
Ffacs: 020 7306 6611
E-bost: enquiries@csp.org.uk

CSP Cymru

Cymdeithas Siartredig Ffisiotherapi
1 Heol yr Eglwys Gadeiriol
Caerdydd CF11 9SD
Ffôn: 029 20 382428/9
Ffacs: 029 20 227383
E-bost: wales@csp.org.uk

CSP Gogledd Iwerddon

Arthur House
41 Arthur Street
Belfast BT1 4GB
Ffôn: 028 9044 6250
Ffacs: 028 9044 7110
E-bost: northernireland@csp.org.uk

CSP yr Alban

43 North Castle Street
Caeredin/Edinburgh EH2 3BG
Ffôn: 0131 226 1441
E-bost: scotland@csp.org.uk

INVESTOR IN PEOPLE

Cyfeiriadau

1. Swyddfa Ystadegau Gwladol. Life expectancy at birth and at age 65 for local areas in England and Wales, 2010-12. Casnewydd: Swyddfa Ystadegau Gwladol; 2013. URL: <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/subnational-health4/life-expectancy-at-birth-and-at-age-65-by-localareas-in-england-and-wales/2010-12/stb-life-expectancy-at-birth-2010-12.html>
2. Swyddfa Ystadegau Gwladol. Population Estimates Total Persons for England and Wales and Regions - Mid-1971 to Mid-2012 (ZIP 196Kb) Casnewydd: Swyddfa Ystadegau Wladol; 2013. URL: <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/pop-estimate/population-estimates-for-uk-england-and-wales--scotland-and-northern-ireland/mid-2001-to-mid-2010-revised/rft---mid-2001-to-mid-2010-population-estimates-analysis-tool.zip>
3. AgeUK. Later life in the United Kingdom. Llundain 2014. URL: http://www.ageuk.org.uk/Documents/EN-GB/Factsheets/Later_Life_UK_factsheet.pdf?dtrk=true
4. Adran Iewchyd, Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol. Adult social care in England: overview. London: National Audit Office; 2014. URL: <http://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2015/03/Adult-social-care-in-England-overview.pdf>
5. Curtis LA. Unit costs of health and social care 2013. Caergaint, Caint: Uned Ymchwil Gasanaethau Cymdeithasol Personol Prifysgol Caerwaint; 2013. URL: <http://www.pssru.ac.uk/project-pages/unit-costs/2013/>
6. PayingforCare. URL: <http://www.payingforcare.org/care-home-fees>
7. Dilnot A, Warner N, Williams J. Fairer Care Funding: the report of the Commission on Funding of Care and Support. London: Commission on Funding of Care and Support; 2011. URL: <http://www.dilnotcommission.dh.gov.uk/2011/07/04/commission-report/>
8. Ali S. Telehealth: benefits for primary care; Llundain: 2020health; 2011. URL: <http://www.2020health.org/2020health/events/2011/ts28jun11.html>
9. Adran Iechyd. The Adult Social Care Outcomes Framework 2014/15. Llundain: Adran Iechyd; 2013. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/adult-social-care-outcomes-framework-2014-to-2015>
10. Adran Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Diogelwch y Cyhoedd, Review of Health and Social Care in Northern Ireland. Belfast: Adran Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Diogelwch y Cyhoedd; 2011. URL: <http://www.dhsspsni.gov.uk/tyc.htm>
11. Llywodraeth yr Alban. Integration of Adult Health and Social Care in Scotland. Annex A: draft national outcomes for adult health and social care. Caeredin; Llywodraeth yr Alban; 2012. URL: <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2012/05/6469/12>
12. Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. <http://wales.gov.uk/newsroom/firstminister/2014/140501social-services-act-royal-assent/?skip=1&lang=en>
13. Llywodraeth Cymru. Datganiad llesiant ar gyfer pobl sydd angen gofal a gofaluwr sydd angen cefnogaeth. Caerdydd: Prifysgol Cymru; 2013. URL: <http://wales.gov.uk/topics/health/publications/socialcare/strategies/statement/?lang=en>
14. Adran Iechyd. Falls and fractures: effective interventions in health and social care. Llundain: Adran Iechyd; 2009. URL: http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_103146
15. Adran Iechyd. Improving care and saving money: learning the lessons on prevention and early intervention for older people. London: Department of Health; 2010. URL: http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_111223
16. Adran Iechyd. Payment by results guidance for 2010-11. Llundain: Adran Iechyd; 2010. URL: http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_112284
17. Adran Iechyd. Fracture prevention services: an economic evaluation. Llundain: Adran Iechyd; 2009. URL: http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_110098
18. Adran Iechyd. Living well with dementia: a national dementia strategy. Leeds: Adran Iechyd; 2009. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/living-well-with-dementia-a-national-dementia-strategy>
19. Verghese J, Lipton RB, Katz MJ, et al. Leisure activities and the risk of dementia in the elderly. N Engl J Med. 2003;348(25):2508-16. URL: <http://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa022252>
20. Christofletti G, Olianim MM, Gobbi S, et al. A controlled clinical trial on the effects of motor intervention on balance and cognition in institutionalized elderly patients with dementia. Clinical Rehabilitation. 2008;22(7):618-26. URL: http://ot.creighton.edu/community/EBLP/Question3/2010_Update_Falls/Christofletti%20et%20al%202008.pdf
21. Adran Iechyd. Long term conditions compendium of information. Leeds: Adran Iechyd; 2012. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/long-term-conditions-compendium-of-information-third-edition>
22. Gwasanaeth Iechyd Cenedlaethol Cymru, Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Proffil cyflrau hirdymor a chronig yng Nghymru. Caerdydd. Gwasanaeth Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol Cymru; 2005 URL: <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/922/page/62014>
23. Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon. Census 2011: key statistics Belfast: Northern Ireland Executive; 2012. URL: <http://www.northernireland.gov.uk/index/media-centre/news-departments/newsdfp/news-releases-dfp-december-2012/news-dfp-111212-census-2011-key.htm>
24. Llywodraeth yr Alban. Long term conditions. Caeredin: Llywodraeth yr Alban; URL: <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Health/Services/Long-Term-Conditions>
25. Naylor C, Galea A. Long-term conditions and mental health: The cost of co-morbidities. London: King's Fund; 2012. URL: <http://www.kingsfund.org.uk/publications/long-term-conditions-and-mental-health>
26. Cynghair Ailalluogi Cymru. Sut y gall ailalluogi helpu? Dyma rai enghreifftiau ymarferol o ailalluogi yn gwneud gwahaniaeth diriaethol i fywyd pobl. Cynghair Adsefydlu Cymru, 2012. URL: <http://www.royalvoluntaryservice.org.uk/our-impact/reports-and-reviews/welsh-reablement-alliance-how-can-reablement-help>